

АКАДЕМІК ПЕТРО МЕФОДІЙОВИЧ ВАСИЛЕНКО – КОРИФЕЙ ЗЕМЛЕРОБСЬКОЇ МЕХАНІКИ

У травні 2004 року розпорядженням Кабінету Міністрів України Харківському технічному університету механізації та електрифікації сільського господарства (сучасна назва Харківський національний технічний університет імені Петра Василенка (ХНТУСГ) присвоєно ім'я видатного вченого в галузі землеробської механіки – Петра Мефодійовича Василенка.

Вчені такого рівня як Петро Мефодійович Василенко (1900-1999 рр.) - академік Української академії аграрних наук, Російської академії сільськогосподарських наук (ВАСГНІЛ), член-кореспондент Національної академії наук України, доктор технічних наук, професор кафедри сільськогосподарських машин Національного аграрного університету – надбання і гордість не тільки України.

Петро Мефодійович Василенко – видатний вчений в галузі землеробської механіки, педагог високої кваліфікації, здібний організатор і керівник наукових досліджень, автор численних наукових праць, новатор у розробці нових наукових методів досліджень. Його наукові праці присвячені вирішенню проблем сільськогосподарської механіки, розробленню теоретичних основ удосконалення існуючих і створенні нових

конструкцій сільськогосподарських машин, методики наукових досліджень в області сільськогосподарської техніки, питанням електрифікації й автоматизації виробничих процесів у сільськогосподарському виробництві. З його ім'ям пов'язана ціла епоха становлення та розвитку землеробської механіки майже в усьому світі.

Народився майбутній академік 17 жовтня 1900 року в селі Мигія Первомайського району Миколаївської області в незаможній селянській родині. Перша світова війна тяжко позначилася на матеріальному становищі багатодітної сім'ї Василенків. Батька Мефодія Оникійовича забирають до війська і на Петра Мефодійовича, як на старшого сина, лягає відповідальність за шістьох молодших братів та сестер. Змушений тяжко працювати, майбутній вчений в 1916 році закінчує земське 2-класне училище та вступає до трирічного Ольгінсько-Скаржинського сільськогосподарського училища Одеської області. Уже у вересні 1920 року його відряджають як молодого спеціаліста для продовження навчання в технікумі, організованому на базі Ольгінсько-Скаржинського сільськогосподарського училища. Петро Мефодійович восени 1924 року одержав диплом агронома-рільника.

Викладацьку діяльність майбутній вчений почав дуже рано, під час переддипломної практики в Межиріцькій середній сільськогосподарській школі, де працював на посадах викладача хімії та ґрунтознавства, землеробства, сільськогосподарського машинознавства і механізації сільськогосподарського виробництва, а також завідував галуззю практичного рільництва. Саме персональна відповідальність за підвищення продуктивності господарства цієї школи спонукала П.М. Василенка звернути увагу на гостру проблему механізації сільськогосподарського виробництва.

У 1929 році П.М. Василенко закінчує Вищі педагогічні курси при Київському сільськогосподарському інституті. Вчена рада інституту рекомендувала його в аспірантуру за спеціальністю сільськогосподарське машинобудування, яку він закінчив в 1932 р. Після цього П. М. Василенко працює асистентом (1932-1933), завідувачем кафедри сільськогосподарських машин (1933-1941, 1957-1962) і професором-консультантом кафедри сільськогосподарських машин Національного аграрного університету (м. Київ).

У 1937 році П.М. Василенку було присуджено науковий ступінь кандидата технічних наук без захисту дисертації, а 22 лютого 1939 року на загальних зборах Академії наук УРСР його обирають членом-кореспондентом АН УРСР по відділенню «Машинознавство, сільськогосподарська механіка».

На початку війни вченого призначають заступником декана факультету механізації сільського господарства Київського сільськогосподарського інституту і доручають супроводжувати майно та документацію одним із останніх ешелонів інституту в евакуацію. На перегоні між станціями Крути – Плиски Чернігівської області ешелон був розгромлений німецькою авіацією. Внаслідок бомбардування члени сім'ї Петра Мефодійовича були поранені, вони вимушені були опинитися на окупованій території в селі Сиволож Чернігівської області. У зв'язку з тим, що спеціальна команда гестапо планомірно розшукувала на окупованій території інженерів та науковців, вченому постійно загрожувала небезпека бути відправленим у Німеччину. Заховавши свої кваліфікаційні документи, Петро Мефодійович змушений був працювати простим робітником у господарстві, що до війни належало колгоспу «Червоний лан», одержуючи за це мізерну платню. Щоб не померти з голоду, родина

мусила вирощувати овочі на невеликій присадибній ділянці, яку їм виділили у селі.

У 1947 році на спеціалізованій вченій раді Московського інституту механізації та електрифікації сільського господарства Василенко П.М. успішно захистив дисертаційну роботу «Теорія руху частинок по шорстких поверхнях сільськогосподарських машин» на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук і 4 січня 1949 року ВАК СРСР видала йому диплом доктора технічних наук. 19 травня 1949 року Міністерство вищої освіти СРСР та ВАК СРСР видали П.М. Василенко атестат професора сільськогосподарських машин. 25 червня 1956 року на Загальних зборах П.М. Василенко був обраний дійсним членом (академіком) Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. Леніна (ВАСГНІЛ), по Відділенню «Механізація і електрифікація сільського господарства.» В 1991 році він був обраний академіком Української академії аграрних наук (УААН).

Академік Василенко зробив вагомий внесок у розвиток землеробської механіки, механізації, електрифікації й автоматизації сільськогосподарського виробництва України, підготовку та виховання інженерних і наукових кадрів. Сьогодні є всі підстави говорити про видатну наукову школу, створену академіком П.М. Василенко – під його керівництвом захищено близько 60 кандидатських та 11 докторських дисертаційних робіт. Також безліч докторів та кандидатів наук, які консультувалися у вченого готуючи власні дисертації з усього колишнього Радянського Союзу. Своім безпосереднім учителем його вважали близько 200 чоловік.

Багато учнів академіка Василенка зараз вже самі досягли значних наукових успіхів, вони працюють у дослідних лабораторіях та конструкторських бюро, очолюють факультети і кафедри науково-дослідних

інститутів країни, обрані членами-кореспондентами та дійсними членами академій наук. Школа академіка П.М. Василенка не тільки зберігає традиції свого засновника, але є осередком інтенсивної концентрації творчої енергії й скоординованих зусиль учених у процесі наукового пошуку, є зародком нових точок росту науки й окремих її напрямків. Школа не тільки генерує наукову продукцію, ідеї і відкриття, але й забезпечує розширене відтворення наступних поколінь дослідників.

За видатний науковий внесок у розвиток землеробської механіки, рішенням Президії ВАСГНІЛ, П.М. Василенку 7 грудня 1977 року була присуджена Золота медаль ім. В.П. Горячкіна – найвища нагорода цієї академії в галузі інженерних наук. Багаторічна праця видатного вченого відзначена високими урядовими нагородами, серед яких орден «Знак Пошани», Почесна Грамота Президії Верховної Ради УРСР, медалі: «Винахідник СРСР» та «Ветеран праці». У 1995 році наказом Президента України працю вченого відмічено «Почесною Відзнакою Президента України» із врученням медалі.

Ним опубліковано понад 200 наукових праць, 12 підручників та монографій, присвячених питанням теорії розрахунку і проектування сільськогосподарських машин. Фундаментальна монографія П.М. Василенка «Автоматизація процессов сельскохозяйственного производства» занесена в складову частину книг міжнародного фонду ООН, за змістом яких оцінювався рівень автоматизації сільського господарства в різних країнах і який рекомендується фахівцям усього світу для детального вивчення. Фундаментальні праці П.М. Василенка відіграли значну роль при створенні та розвитку сучасної сільськогосподарської та іншої техніки у всьому світі. Вони надруковані у Франції, Великобританії, США, Китаї, Румунії, Болгарії та ряді інших країн і

широко використовуються не тільки у сільськогосподарському машинобудуванні.

Про наукову та практичну цінність опублікованих праць вченого свідчать численні посилання на них у літературних джерелах. Наприклад, при проектуванні спеціалістами NASA (США) автоматичної станції пересування по поверхні планети Місяць (типу «Луноход») було використано (і на це є офіційні посилання) працю вченого «Теория качения колеса со следом».

Наукова діяльність П.М. Василенка здобула найвищого визнання не тільки в нашій державі, але й далеко за її межами. Так наприкінці ХХ століття Американський Біографічний Інститут (АВІ) підготував книгу «700 біографій найвидатніших людей ХХ століття», чії персональні наукові розробки, гуманітарні ідеї або політична діяльність значно вплинули на розвиток світової цивілізації. У цій книзі ім'я академіка Василенка стоїть поряд з іменами багатьох видатних вчених. Як одного з не багатьох «*alive legends*» (живих легенд), напередодні нового століття вченого за рішенням АВІ мали вшановувати персональною Золотою медаллю Пошани 2-го тисячоліття.

Академіку П.М. Василенку були притаманні такі якості ученого і людини: природна обдарованість, любов до науки і відданість їй, цілеспрямованість і безмежна працездатність, сміливість, передбачуваність, умінням розпізнавати нове, скромність, наукова етика, висока вимогливість до себе і учнів, користувався високим авторитетом серед учених. В ньому гармонічно поєднувались талант, педагогічні дарування й високі особисті якості.

Петро Мефодійович був дуже цікавою багатогранною особистістю. Він майже ровесник століття, не дожив до свого сторічного ювілею півтора роки (помер

21.04.1999 р.) Сам учений джерелом свого творчого довголіття вважав споріднену працю та здоровий спосіб життя. Близькі люди знали, що дійсна причина довголіття вченого полягала у гармонійних рисах характеру цієї людини, яка була все життя досить скромною, працювитою та толерантною.

Напередодні він передав кафедрі сільськогосподарських машин, на якій працював майже все життя (70 років), власну наукову бібліотеку (більш ніж 500 примірників) та рукописи своїх робіт. Ім'я видатного вченого присвоєно кафедрі сільськогосподарських машин Національного аграрного університету (м. Київ) та Харківському національному технічному університету сільського господарства (ХНТУСГ).

Бібліотека ХНТУСГ кожного року готує комплекс заходів (виставки, відкриті перегляди літератури, бібліографічні огляди), присвячених вшануванню пам'яті видатного вченого, ім'я якого носить наш навчальний заклад.

*Матеріал підготувала завідуюча відділом
обслуговування бібліотеки Погорелова О.В.*